04/11/2025

4 Νοεμβρίου: Εορτάζει ο Άγιος Μάρτυς Πορφύριος ο Μίμος, ο προστάτης των Καλλιτεχνών

/ Βίοι Αγίων

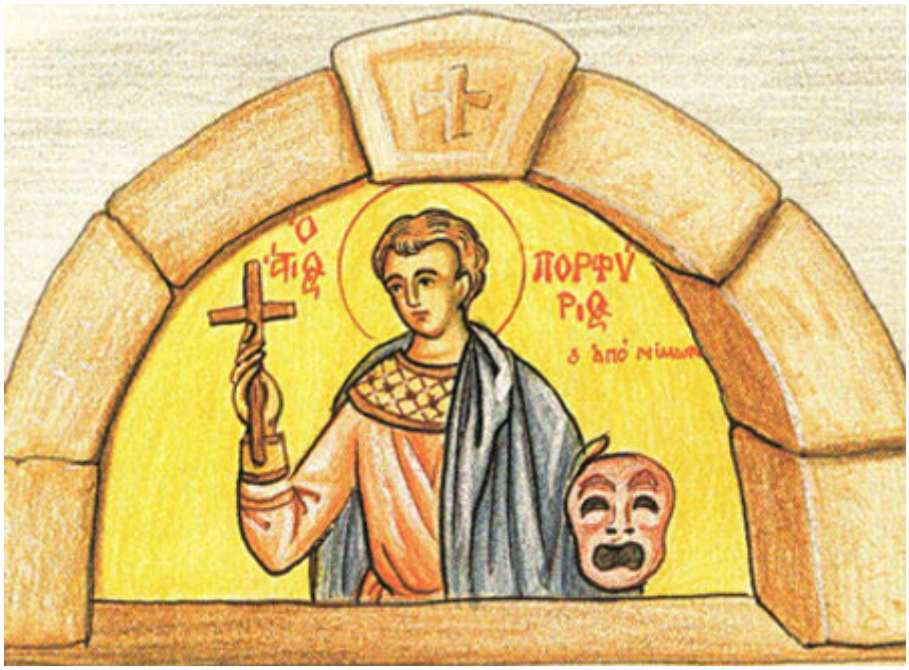

Η Εκκλησία τιμά σήμερα, Τρίτη, 4 Νοεμβρίου, τη μνήμη του Οσίου Ιωαννικίου του εν Ολύμπω, των Αγίων Νικάνδρου επισκόπου Μύρων και Ερμαίου πρεσβυτέρου, του Βασιλέως Ιωάννου Βατάτζη, του επικληθέντος ελεήμονος, του σύγχρονου Οσίου Γεωργίου του Καρσλίδη και του Αγίου Μάρτυρος Πορφυρίου του Μίμου.

- Του ΛΑΜΠΡΟΥ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΥ, Θεολόγου – Καθηγητού

Άγιος Μάρτυς Πορφύριος ο Μίμος, ο προστάτης των Καλλιτεχνών

Οι μυριάδες καλλίμαχοι Μάρτυρες του Χριστού, στα πρωτοχριστιανικά χρόνια προέρχονταν από όλες τις φυλές, κοινωνικές τάξεις και επαγγέλματα. Ορισμένοι μάλιστα, με την ομολογία τους στο Χριστό και το αίμα του μαρτυρίου τους, εξαγίαζαν κάποια ταπεινά και ταυτισμένα με την ακολασία, επαγγέλματα, όπως

ήταν αυτό του μίμου (ηθοποιού). Άλλωστε έτσι φανέρωναν πως η σωτηρία είναι δωρεά προς όλους τους ανθρώπους, παρά τις καταβολές τους και του πρώην άσωτου βίου τους. Ένας από αυτούς υπήρξε και ο άγιος Μάρτυς Πορφύριος ο Μίμος, ο οποίος εξαγιάστηκε την ώρα που ασκούσε το επάγγελμα του ηθοποιού.

Γεννήθηκε στην Έφεσο της Μ. Ασίας, στα μισά του 3ου μ. Χ. αιώνα. Καταγόταν από οικογένεια ειδωλολατρών και ασκούσε το επάγγελμα του μίμου (ηθοποιού). Ο πατέρα του ήταν φημισμένος ηθοποιός και είχε δικό του θίασο, στον οποίο εργαζόταν από παιδί ο Πορφύριος. Το επάγγελμά τους τους ανάγκαζε να περιπλανιόνται σε όλη τη Μ. Ασία, δίνοντας παραστάσεις.

Η τέχνη της ηθοποιίας είχε εφευρεθεί στην Ελλάδα και είχε κατά κανόνα, θρησκευτικό χαρακτήρα. Ήταν συνδεδεμένη με τις διονυσιακές εορτές και θεωρούνταν ως θρησκευτική λατρεία. Τον 5ο π. Χ. το θέατρο είχε αναχθεί σε υψηλή τέχνη και εμπλουτίστηκε με αξιοθαύμαστα θεατρικά έργα, από μεγάλους ποιητές (Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη, Αριστοφάνη, κλπ). Όμως στα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια είχε καταπέσει σε παρακμή και είχε συνδεθεί και ταυτιστεί με την ανηθικότητα και την ακολασία. Οι παραστάσεις γινόταν σε κακόφημα καταγώγια και η θεματολογία ήταν συνυφασμένη με την αισχρότητα. Για τούτο το επάγγελμα των ηθοποιών θεωρούνταν περιθωριακό. Παρά ταύτα η παρηκμασμένη ειδωλολατρία συνέχιζε να δίνει στην ηθοποιία λατρευτικό χαρακτήρα.

Ο Πορφύριος έδρασε στα χρόνια που αυτοκράτορας της Ρώμης ήταν ο Αυρηλιανός (270-275 μ. Χ.). Σε μια εποχή που οι Χριστιανοί βρισκόταν στην παρανομία και διώκονταν απηνώς. Λίγα χρόνια νωρίτερα ο θρησκομανής αυτοκράτορας Δέκιος (249-251), (το 250) είχε εγκαινιάσει τη δεύτερη και πιο σκληρή περίοδο των διωγμών, με υποχρεωτική δήλωση (λίβελλο) όλων των υπηκόων της αυτοκρατορίας πίστης στην ειδωλολατρία και την υποχρέωσή τους να θυσιάζουν δημόσια στους «θεούς» του κράτους. Όμως ο Αυρηλιανός είναι ο πρώτος αυτοκράτορας, ο οποίος κράτησε μια κάποια μετριοπαθή στάση κατά των Χριστιανών, εισάγοντας μια μορφή μονοθεΐας, τη λατρεία του Αήττητου Ηλίου (Solus Invictus). Αλλά οι κατά τόπους διοικητές, φανατικοί ειδωλολάτρες, εφάρμοζαν συχνά δικές τους τακτικές και πρακτικές κατά των Χριστιανών, διώκοντάς τους, κατ’ επιταγή των ειδωλολατρικών ιερατείων.

Στις αισχρές και φθηνές παραστάσεις τους οι ειδωλολάτρες ηθοποιοί, συχνά, προσπαθούσαν να περιγελάσουν, να γελοιοποιήσουν και να εξευτελίσουν στα μάτια του ειδωλολατρικού όχλου τους διωκόμενους Χριστιανούς, με συκοφαντικά και κωμικά δρώμενα. Προφανώς αυτές τις παραστάσεις υποδαύλιζαν τα αδίστακτα ειδωλολατρικά ιερατεία, τα οποία έβλεπαν να ερημώνουν τα «ιερά» τους και να χάνουν προσόδους. Επίσης τις υποστήριζαν και χρηματοδοτούσαν και οι τοπικοί

ειδωλολάτρες άρχοντες, γελοιοποιώντας τους Χριστιανούς στα μάτια των ειδωλολατρικών όχλων, με σκοπό να ανακόβουν την μεταστροφή τους στην χριστιανική πίστη. Άλλωστε, όπως είναι γνωστό, οι ειδωλολάτρες ιερείς φρόντιζαν να διαδίδουν τερατώδεις συκοφαντίες κατά των Χριστιανών, όπως λ.χ. ότι διαπράττουν «οιδιπόδειες μίξεις» και «θιέστια δείπνα», διαστρέφοντας την πρωτοφανή για εκείνους έμπρακτη χριστιανική αγάπη και το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας, διεγείροντας αποστροφή και μίσος των ειδωλολατρών κατά των Χριστιανών! Εδώ να αναφέρουμε την περίπτωση του ειδωλολάτρη σατιρικού συγγραφέα Λουκιανού του Σαμοσατέα (125-180 μ. Χ.), ο οποίος έγραφε θεατρικά έργα με συκοφαντικό και εξευτελιστικό κατά των Χριστιανών περιεχόμενο, όπως το «Περί Περεγρίνου τελευτής», το οποίο σατιρίζει τη χριστιανική πίστη και σαρκάζει την ζωή των Χριστιανών.

Μια τέτοια παράσταση οργάνωσε και ο φανατικός ειδωλολάτρης έπαρχος της Καισάρειας Καππαδοκίας, Αλέξανδρος. Σε μια περιοδεία του θιάσου του Πορφυρίου στην περιοχή, ο Αλέξανδρος είχε παρακολουθήσει παραστάσεις του νεαρού ηθοποιού και διαπίστωσε το υποκριτικό του ταλέντο. Σκέφτηκε λοιπόν να τον χρησιμοποιήσει, προκειμένου να συκοφαντήσει και να περιγελάσει τους Χριστιανούς, οι οποίοι πλήθυναν κατά χιλιάδες στην περιοχή της αρμοδιότητάς του. Κάλεσε λοιπόν τον Πορφύριο και του ανέθεσε να ανεβάσει συκοφαντικές παραστάσεις κατά των Χριστιανών, στις οποίες θα γελοιοποιούσαν την πίστη τους και τα Ιερά Μυστήριά τους, στα μάτια των υπηκόων του ειδωλολατρών. Μάλιστα του έταξε γενναιόδωρη χορηγία. Ο μίμος Πορφύριος δέχτηκε και αποφάσισε να ανεβάσει μια παράσταση, η οποία θα διακωμωδούσε το Ιερό Μυστήριο του Βαπτίσματος.

Το θέατρο της πόλεως είχε γεμίσει από ειδωλολάτρες θεατές, οι οποίοι είχαν συρρεύσει για να διασκεδάσουν με την εμπαικτική παράσταση. Ο Πορφύριος υποδύθηκε τον βαπτιζόμενο και κάποιος άλλος μίμος τον χριστιανό επίσκοπο. Με αστείες κινήσεις και γελοιότητες, ο μίμος, επαναλάμβανε τα λόγια του Βαπτίσματος, βυθίζοντας τον Πορφύριο σε κάποια λεκάνη. Τελειώνοντας τον έντυσε με λευκό χιτώνα, με τον οποίο έντυναν τους νεοφώτιστους Χριστιανούς και άρχισε να γελοιοποιεί την περιφορά γύρω από την κολυμβήθρα.

Αλλά τη στιγμή εκείνη, που το πλήθος των θεατών αλάλαζε από τα γέλια, συνέβη κάτι το συνταρακτικό. Παρουσιάστηκε στρατιά λευκοφορεμένων αγγέλων, οι οποίοι προπορεύονταν στην περιφορά, κρατώντας λαμπάδες και ψάλλοντας: «Όσοι εις Χριστόν εβαπτήσθητε, Χριστόν ενεδύσασθε, αλληλούια»! Το θαύμα αυτό συντάραξε τον Πορφύριο και ταυτόχρονα ένοιωσε μια πρωτοφανή ευτυχία και χαρά. Αμέσως κατάλαβε ότι βιώνει ένα πρωτόγνωρο θαύμα, το οποίο προκάλεσε ο

αληθινός Θεός, τον Οποίο ως τότε δε γνώριζε και λοιδορούσε. Τον επισκίασε η χάρις του Θεού, το Άγιο Πνεύμα μετέβαλε το ψεύτικο βάπτισμα σε αληθινό. Αμέσως συντελέστηκε στην ψυχή του συνέβη μια συνταρακτική αλλαγή και γι' αυτό άρχισε να φωνάζει: «ο Θεός των Χριστιανών με επισκέφτηκε, τον Οποίο εγώ ως τώρα λοιδορούσα! Αυτός είναι ο αληθινός και μοναδικός Θεός. Γίνομαι Χριστιανός»! Οι παριστάμενοι άγγελοι του έδειξαν να κάμει το σημείο του σταυρού και αυτός σταυροκοπήθηκε με ευλάβεια!

Το πλήθος των θεατών απόρησε από το απρόσμενο γεγονός και σταμάτησε τους γέλωτες. Η εμφάνιση των αγγέλων και δημόσια μεταστροφή και ομολογία του μίμου Πορφυρίου, άλλους εξόργισε και άλλους προβλημάτισε. Πολλοί πίστεψαν στο Χριστό και δήλωσαν τη μεταστροφή τους στη νέα πίστη. Αντίθετα, ο φανατικός ειδωλολάτρης έπαρχος Αλέξανδρος έμεινε ασυγκίνητος. Κάλεσε αμέσως τον Πορφύριο και του ζήτησε να ανακαλέσει πάραυτα την ομολογία του και να θυσιάσει στους «θεούς» της πόλεως. Όμως εκείνος έμεινε αμετάπειστος και σταθερός στην απόφασή του να ανήκει στο Χριστό και να είναι μέλος της αγίας Του Εκκλησίας. Μάλιστα τον ήλεγξε για την σκληροκαρδία του και το αμετάπειστο της γνώμης του. Ήλεγξε την πίστη στα άψυχα είδωλα, τα οποία χαρακτήρισε λατρεία των διαμόνων.

Ο θηριώδης ειδωλολάτρης έπαρχος, όπως ήταν αναμενόμενο, εξαγριώθηκε με τη στάση του Πορφυρίου και για τούτο τον παρέδωσε στους σκληροτράχηλους στρατιώτες και δημίους, να τον υποβάλλουν σε σκληρά και απάνθρωπα βασανιστήρια, σε σκοπό την επάνοδό του στην ειδωλολατρία. Ο νεοφώτιστος Χριστιανός Πορφύριος τα υπόμεινε με μεγάλη καρτερία, δοξάζοντας και υμνώντας ακατάπαυστα το Θεό, για τη μεγάλη ευεργεσία, να τον βγάλει από τα σκοτάδια της πλάνης και να τον σώσει. Όταν ο έπαρχος είδε ότι τα βασανιστήρια δεν στάθηκαν ικανά να τον μεταστρέψουν, έδωσε διαταγή να τον αποκεφαλίσουν. Έτσι ο μακάριος Πορφύριος αντάλλαξε την πρόσκαιρη γήινη ζωή με την ουράνια και αιώνια αληθινή ζωή, την οποία εξαγόρασε με το αίμα του, λαμβάνοντας τον αμαράντινο στέφανο του μαρτυρίου. Η μνήμη του τιμάται στις 4 Νοεμβρίου.

Ο άγιος Πορφύριος αναφέρεται ως ο πρώτος άγιος ο οποίος προέρχεται από το χώρο των μίμων. Τον ακολούθησαν πολλοί άλλοι μίμοι, δίνοντας άλλη μορφή στο επάγγελμα. Μετάλλαξαν τον ανήθικο χαρακτήρα της υποκριτικής τέχνης, σε σοβαρή και παιδευτική τέχνη, όπως αυτή επικράτησε και καλλιεργήθηκε στο χριστιανικό Βυζάντιο, το περίφημο χριστιανικό θέατρο. Άλλαξαν επίσης τη γνώμη που είχαν οι άνθρωποι για τον κλάδο των μίμων.

Το 1992 ανακηρύχτηκε προστάτης των ηθοποιών και καλλιτεχνών. Την ασματική του ακολουθία συνέθεσε ο μακαριστός μεγάλος υμνογράφος, αγιορείτης μοναχός,

π. Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης.